

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ АКТОРІВ КІНО

співака Й. Гошуляка / Олександра Німилович // *Орав свій переліг. Йосип Гошуляк: від маминої пісні до вершин вокалістики* / Упор. М. Онуфрив. – К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2012. – С. 231 – 237.

6. *Орав свій переліг. Йосип Гошуляк: від маминої пісні до вершин вокалістики* / Упор. М. Онуфрив. – К.: Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2012. – 911 с.

7. *Пісні, думи та романси з репертуару Йосипа Гошуляка*. – Тернопіль: ДЖУРА, 1999. – 235 с.

8. Савицький Р.-мол. *Йосип Гошуляк на платівках* / Роман Савицький-мол. // *Гошуляк Й. Його не цурайтесь: Спогади, листування, матеріали*. – Львів: Каменяр, 1995. – С. 163 – 164.

9. Савицький Р.-мол. *Чаші заслуженої блиск* /

Роман Савицький-мол. // *Гошуляк Й. Його не цурайтесь: Спогади, листування, матеріали*. – Львів: Каменяр, 1995. – С. 190 – 191.

10. *Свою Україну любіть. Йосип Гошуляк: до тебе в пісні лину, рідний краю* / Упорядник Марта Онуфрив. – К.: Вид. дім “Києво-Могилянська академія”, 2014.

11. *Співаку Йосипові Гошулякові присвоєно звання Заслуженого артиста України* // *Міст (Торонто)*. – 2008. – № 23. – 5 червня. – С. 4.

12. *Хмурович О. Українська музична класика у виконанні Йосипа Гошуляка* / О. Хмурович // *Гомін України (Торонто)*. – 1968. – 4 травня.

13. *Шарко Б. Другові в альбом (З приводу минулорічного перебування співака Й. Гошуляка в Україні)* / Богдан Шарко // *Гошуляк Й. Його не цурайтесь: Спогади, листування, матеріали*. – Львів: Каменяр, 1995. – С. 564 – 566.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2017

УДК 378.015.31:791 – 057.87

Ірина Гавран, кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри акторів кіно факультету кіно і телебачення
Київського національного університету культури і мистецтв

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ АКТОРІВ КІНО

У статті розглядається питання формування творчої особистості акторів кіно. Розкрито значення означеного феномена у підготовці майбутніх фахівців творчої спеціалізації до подальшої мистецької діяльності у сфері кіно, телемистецтва. Акцентується увага важливості творчого процесу спрямованого на самовдосконалення особистості як однієї з основ досягнення вершин творчого потенціалу.

Ключові слова: творчість, актор кіно, творча особистість, майбутній фахівець, мистецтво, самовдосконалення.
Літ. 6.

Ірина Гавран, кандидат педагогических наук,
старший преподаватель кафедры актеров кино факультета кино и телевидения
Киевского национального университета культуры и искусств

ФОРМИРОВАНИЕ ТВОРЧЕСКОЙ ЛИЧНОСТИ БУДУЩИХ АКТЕРОВ КИНО

В статье рассматривается формирования творческой личности актеров кино. Раскрыто терминологическое значение представленного феномена для подготовки будущих профессионалов к дальнейшей творческой деятельности в сфере кино, телеиндустрии. Подчеркивается важность творческого процесса, направленного на самоусовершенствование личности как одной из основ достижения вершины творческого потенциала.

Ключевые слова: творчество, актер кино, творческая личность, будущий специалист, искусство, самоусовершенствование.

**Iryna Havran, Ph.D. (Pedagogy), Senior Lecturer of the Film Actors Department
Faculty of Film and Television
Kyiv National University of Culture and Arts**

THE FORMATION OF THE CREATIVE PERSONALITY OF FUTURE FILM ACTORS

The article discusses the formation of the creative personality of the Screen Actors. The author discloses the meaning of the appointed phenomenon in the preparation of the future professionals to the further creative activity in the cinema industry, and TV industry. The author stresses on the importance of the creative process, aimed at self-improvement of the person as a basis for reaching the top of their creative potential.

Keywords: the creativity, a movie actor, a creative person, a future specialist, an art, a self-improvement.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зміни соціально-економічних основ розвитку української держави і суспільства супроводжуються процесами модернізації системи освіти в цілому, до стратегічних завдань якої належить формування

освіченої, творчої особистості студента. У зв'язку з цим у Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті наголошується на забезпеченні державою підготовки кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукоємних та інформаційних технологій. Це значною мірою підвищує попит на компетентно-озброєних фахівців, які спроможні виконувати свої професійні обов'язки на високому рівні, підходити нестандартно і в найбільш ефективний спосіб до вирішення навчально-виховних завдань, формувати власну творчу особистість.

У зв'язку з цим, однією із стратегічних завдань системи освіти стає формування творчої особистості акторів кіно з високим рівнем інтелектуальної культури, орієнтованої на безперервний саморозвиток, що визнає пріоритет загальнолюдських цінностей, здатної забезпечити своєю діяльністю сталий розвиток людства у майбутньому. Актуальність запропонованого матеріалу визначається і тим, що, незважаючи на значну кількість теоретичних і емпіричних досліджень, які було проведено в сфері кіно,- телемистецтва, значущість вивчення даної проблеми не знижується і тепер.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Говорячи про творчість, слід сказати, що це далеко не новий предмет дослідження, питання творчості, творчих здібностей, умов формування творчої особистості завжди викликало глибокий інтерес мислителів усіх епох культурно-історичного розвитку людства (Платон, Сократ, Ксенофан, Фома Аквінський, А. Шопенгауер, А. Бергсон, Ф. Шеллінг, І. Кант та ін.). У будь-яких філософських системах проблема співвідношення "людина і світ" є найголовнішою "сутнісною" та "космічною" значення людської особистості, що визначається через ствердження її свободи, а свобода може мати сенс тільки тоді, коли вона дає можливість творення.

Про глибокий інтерес до цього предмету можна судити хоча б з йдущого в глиб сторіч незгасимого прагнення створити "теорію творчості", вірніше, з багатократних спроб її побудови. Розвитку творчого потенціалу особистості досліджував значний загальновчених з різних наукових галузей (Г. Айзенк, А. Алейніков, М. Бердяєв, Д. Богоявленська, Г. Буш, Л. Виготський, В. Ленієр, А. Маслоу, Б. Мейлах, В. Моляко, А. Полякова, Я. Пономарьов, В. Рибалко, В. Семиченко, С. Сисоєва, Р. Штейнер, Е. Фромм, Г. Шевченко, Б. Юсов та інші). Педагогіка досліджує шляхи і засоби формування у учнів досвіду творчої діяльності (П.К. Анохін, Г.М. Александров, Ф.Я. Байков, В.В. Давидов, О.В. Киричук, Б.І. Кортяєв, В.О. Крутецький, І.Я. Лернер, М.І. Махмутова).

Мета статті полягає у висвітленні актуальності і важливості проблеми формування творчої особистості майбутніх акторів кіно, від вирішення якої залежить творчий розвиток його особистості на всіх етапах кіно,- телемистецтва та виробництва.

Виклад основного матеріалу. Творчий розвиток особистості за всіх часів розглядався як один з пріоритетних напрямів освіти. Освіта традиційно розуміється як процес навчання і виховання людини відповідно до уявлень конкретного суспільства щодо духовних та моральних цінностей. Оскільки важливим показником таких уявлень завжди було мистецтво, його роль в освіті надзвичайно велика. Мистецька галузь покликана розвивати в особистості кращі людські якості, вона може стати джерелом пізнання та осягнення кращих духовних надбань людства, тому, на всіх рівнях неперервної освіти повинні створюватися умови для розвитку інтелекту і творчих якостей особистості, підготовки її до професійної діяльності, самостійної взаємодії з динамічним світом. Але у вирішенні цієї проблеми є багато труднощів, по-перше, здатність людини до творчості не характеризується якоюсь певною здібністю (виключаємо тут випадки прояву яскравої обдарованості: музичної, художньої тощо). Це інтегративна якість особистості, яка відображає її особливу внутрішню структуру: спрямованість, певні психічні процеси, характерологічні якості, уміння, природжене і набуте виступає тут у діалектичній єдності і нерозривному зв'язку.

На формування творчої особистості майбутніх акторів кіно, впливає багато чинників, особливе місце серед яких посідають зміст навчально-виховного процесу, форми організації, методи і прийоми навчання. Науковець С.Сисоєва погоджуються з тим, що творча особистість – це індивід, який володіє високим рівнем знань, має потяг до нового, оригінального та "має за мету досягнення нової якості" [6, 26]. Визначення творчої особистості, її структури, характеризується великою варіантністю, яка зумовлюється тим, що творча особистість є категорією теорії особистості, теорії діяльності, теорії творчості. А отже, творча особистість студента відіграє важливу роль у процесі розвитку різноманітних творчих здібностей "з високим ступенем розвиненості мотивів, характерологічних особливостей і творчих умінь, що сприяють успішній творчій педагогічній діяльності, і яка, внаслідок спеціальної професійної підготовки та постійного самовдосконалення набуває знань, умінь і навичок педагогічної праці, оволодіває уміньми формування творчої особистості

студента у навчально-виховному процесі” [6, 26]. Самовдосконалення, як відомо, завжди пов’язується із усвідомленням необхідності здійснювати успішну діяльність в інтересах суспільства. А останнє потребує вироблення проекту щодо розвитку творчого потенціалу, чітке визначення її усвідомлення цілей самовдосконалення.

Процес самовдосконалення обґрунтовують О.М. Орлов, Г.І. Хозяїнов [3], та розглядається вченими як одна з основ досягнення вершин творчого потенціалу. Цілями самовдосконалення вважаються: прагнення до гармонії власних рис; досягнення згоди із самим собою; досягнення гармонії з навколишнім світом; ліквідація поганих звичок; контроль своїх потреб; розвиток здібностей; оволодіння саногенним мисленням; сходження до індивідуальності. Деталізуємо окремі з них: безперечно, провідним є вміння здійснювати аналіз власних рис, визначати, яка з них перебуває у початковому стані, а яка надмірно розвинена, що може деформувати характер і виявляти себе в поведінці. Тому слід систематично задуматися і при потребі коректувати їх та прагнути до гармонізації власних рис. Велика місія належить досягненню злагоди з самим собою, адже це потребує прийняття самого себе таким, який я є, та виробити в себе терпимість до змін з наступною корекцією в Я-концепції окремих положень.

Слід зазначити, що природа творчості особистості може бути розкрита через певні показники, а саме:

1. Особистості, у яких розвинутий пошуковий механізм, що є наріжним для процесу творчості, характеризуються мінімальною агресивністю щодо свого оточення та найбільш чутливі до закликів допомоги іншим;

2. Творчість є основою розвитку емпатійних здібностей, здатності розуміти точку зору іншої людини, формування непрагматичної ціннісно-світоглядної орієнтації особистості;

3. Творчість передбачає вихід за межі рольових установок особистості, вміння дистанціюватися від ситуації, готує умови для досягнення однієї з головних цілей розвитку людини – статусу творчої особистості, оскільки творчість є виходом у сферу багатозначного, багатомірного, парадоксального, бісоціативного розуміння реальності та її опанування; творчість передбачає актуалізацію надситуативності як здатності суб’єкта виходити за межі однозначних конструкцій зовнішньої доцільності;

4. Творчість є однією з цілей розвитку особистості та може бути пов’язаною з такими категоріями як самовдосконалення та самовираження;

5. Творчість є цілісним утворенням, вона не, обмежується такими аспектами функціонування психіки людини як образний, логічний, поведінковий тощо, а проявляється на всіх рівнях психічної активності людини;

6. Творчій особистості притаманні синергетичні риси, тому творча людина виявляє феномен творчої багатомірності, коли окремий талант людини складається із суми її талантів;

7. Творча особистість характеризується парадоксально-двоїстими, взаємовиключаючими особливостями, наприклад, вони проявляють себе одночасно як екстраверти та інтроверти; вони скромні та горді одночасно; вони проявляють одночасно бунтарський дух та консерватизм.

Отже, можна диференціювати окремі, часто достатньо суперечливі характеристики емоційної сфери творчих особистостей: підвищену чутливість (Р. Кеттел), імпульсивність (Ф. Баррон), високий енергетичний рівень, підвищену сприйнятливості (К. Текекс), неповторне поєднання деяких акцентуйованих рис особистості (Л.Б. Єрмолаєва-Томіна), відхилення від шаблону у поведінці, впертість (У.В. Кала), емоційну забарвленість кремих процесів, емоційне ставлення, вплив почуттів на суб’єктивне оцінювання, емоційне занурення у діяльність (В.О. Моляко), емоційну сенситивність та лабільність (ригідність), високий рівень емоційної збудливості (В.М. Козленко).

Доцільно зазначити, що серед чинників, які впливають на формування творчої особистості майбутніх акторів кіно, вагоме місце належить мистецтву, яке проявляється у розвитку естетичних почуттів, образного мислення, тонкого відчуття світу тощо. Виховні можливості аудіовізуального мистецтва надзвичайно великі, а отже, його вплив буде ефективним лише в тому раз, коли особистість буде мати певний рівень духовної культури, досвіду спілкування з мистецькими художніми творами. Інакше найпрекрасніші зразки мистецтва можуть залишитися незрозумілими та недоступними для неї.

Слід зауважити, що актор – це дійова особа кіно та телеекрану, яка є співтворцем кіно та телевізійних проектів. Мета відповідного вищого навчального закладу допомогти майбутньому фахівцю оволодіти сценічною теорією та практикою, методом роботи над роллю – (увага, уява, почуття правди і віри, пластична виразність, органічна поведінка на сцені, перед камерою), вмінням виконувати на сцені та кіно площадці органічні дії “в запропонованих обставинах”, оволодіти вмінням органічно діяти у різноманітних стилях та жанрах кіно та телебачення. Актор кіно

повинен володіти і поєднувати найактуальніші техніки, бути готовим практично до будь-якої ролі в кіно та ТБ.

Основні принципи гри на сцені і перед камерами однакові, але все-таки робота на знімальному майданчику вимагає спеціальної підготовки, оскільки має свою специфіку. Хоча театральні актори і прагнуть до достовірності на сцені, вимоги пливки до реалістичної гри у багато разів вищі. Необхідно навчитися керувати своїм тілом, голосом і емоціями, правильно розрахувати сцену, правильно вести себе у кадрі [1]. Також, слід мати добру фізичну та психічну підготовку, оскільки робоча зміна в сучасному кіновиробництві понад дванадцять годин. При цьому, зйомки серіалів практично не передбачають вихідних. Тому програма професійної підготовки майбутнього актора кіно та телебачення допоможе студентам придбати базові навички акторської майстерності з урахуванням специфіки кіно. З цього приводу слід сказати, що студенти повинні навчитися працювати в нетрадиційній манері, яка більше відповідає вимогам кіно і телебачення, “не боятися камери”. Вони повинні навчитися розуміти вимоги кінорежисера і всю специфіку знімального процесу; освоїти мову кіно, яку необхідно знати кожному учаснику кіноіндустрії; зрозуміти як “працює кіно”: рух камер, освітлення, поведінка у кадрі.

Але, відправними точками професії залишаються освоєння методів роботи за Лесем Курбасом, М. Чеховим; робота на сцені та мистецтво монологу. В основі програми лежить принцип: “від свідомого оволодіння артистичною технікою до підсвідомого користування”. Основні елементи, що розвивають апарат актора: увага, сценічне спілкування, уява і фантазія, емоційна пам'ять, почуття правди і віра, сприйняття, освоєння пропонованих обставин. Практичні заняття в перший рік навчання включають в себе: тренінг; вправи на пам'ять фізичних дій; етюди-спостереження на різні теми (тварини, предмети і т. п.); етюди на органічне мовчання; етюди на професійні навички; етюди на подію; етюди на створення атмосфери; етюди на фантазію; невеличкі сцени за уривками з прозових творів, в яких докладно виписані внутрішні монологи персонажів (2-й семестр, за умови, що студенти добре опанували відповідний матеріал зі сценічної мови). Протягом року проводяться покази самостійних робіт [1].

Головним завданням другого року навчання є вміння діяти в обставинах пропонованих автором. Робота повинна бути спрямована на освоєння елементів втілення. Другий рік повинен стати серйозною школою всебічного дослідження

драматургічного матеріалу ролі, враховуючи особливості стилю твору, мови автора. Практичні заняття включають в себе роботу над уривками з прози та драматургічних творів. Перехід до авторського тексту – це новий етап, пов'язаний з оволодінням технікою словесної взаємодії. Аналіз сценічного матеріалу: послідовний дієвий ряд, події, головна подія; сценічна дія: логіка, послідовність; доцільність; наскрізна дія; природа конфлікту; завдання, надзавдання; виправдання завдань; виразні засоби в досягненні цілей; атмосфера; жанр; художній образ; внутрішня і зовнішня характерність, перевтілення; природа ансамблевого творчості. На другому році навчання студенти повинні відтворити логіку боротьби в сценічній події і виконувати широко дії, без яких ця подія не може здійснюватися. Починаючи, з третього року основу викладання майстерності актора складає робота над роллю у виставі. Початковий етап – підготовка актів з п'єс або одноактівок. При підборі навчального репертуару важливо враховувати необхідність послідовного освоєння студентами різних драматичних жанрів.

Головне завдання третього курсу – навчитися діяти в образі. Підвищується значення самостійної роботи студента над роллю – вивчення драматургічного матеріалу, створення біографії образу, робота над текстом, обробка окремих шматків ролі (за вказівкою педагога). Четвертий рік навчання присвячується підготовці та випуску дипломних вистав; зйомкам дипломних вистав та короткометражних учбових фільмів і кліпів за оригінальними сценаріями. Цей рік є перехідним етапом до професійної творчої роботи в кіно, театрі, телебаченні. Уміння діяти в образі на кіно та телевізійній площадці, володіти увагою глядачів, почуття відповідальності за проведення зйомки або телепрограми – це основні завдання, що постають перед студентами на завершальному етапі навчання [1].

Суттєвим елементом виховання майбутнього актора кіно є постійна участь в студентських роботах майбутніх кінорежисерів, операторів, звукорежисерів, фотографів та виробничі практики на кіностудіях та телебаченні. Курс органічно пов'язаний з такими фаховими дисциплінами як “Майстерність актора”, “Сценічний рух та фехтування”, “Робота актора в кіно, телемюзиклі”, “Сценічна мова”, “Екранне мовлення”, “Дублювання”, “Робота актора на площадці”, “Хореографія”, “Вокал”, “Грим”, “Робота актора на радіо” тощо.

Доцільно зазначити, що пізнання акторського мистецтва – процес складний, багатогранний і глибоко індивідуалізований, що вимагає від

кожного суб'єкта розуміння і відтворення у свідомості реально існуючих фактів, а також передбачає і суб'єктивні, інтуїтивні реакції, індивідуальне обмірковування та відчуття. Як зазначала О. Рудницька, у мистецько-пізнавальному процесі взаємодіють дві сторони: об'єктивна і суб'єктивна. Перша – спрямована на ознайомлення з матеріальною основою втілення художнього задуму, тобто формальною організацією твору, його структурною композицією, засобами виразності. Друга, є осягненням духовної, ідеальної складової художнього образу, яку не розкривають його зовнішні параметри. Вона виникає у свідомості кожної особистості як результат отриманих суб'єктивних вражень від мистецтва і конкретизується у змінах настрою, почуттів, уявлень, асоціацій [4, 26]. Автор наголошувала на особистісних аспектах пізнання мистецтва, що на її думку “уможливило досягнення гармонії у відносинах між індивідом і соціальною сферою життя” і забезпечується трьома напрямками навчального процесу: пізнання предметного світу, культурною спілкування, потребою в самоосвіті [5, 27].

Узагальнюючи викладене вище, слід сказати, що творча діяльність – це природна форма самовираження особистості, виявлення її індивідуальності. Під творчістю розуміють діяльність, результатом якої є створення нового, неповторного, оригінального. Так, Л. Виготський зазначав, що творчість має місце не лише там, де створюється щось абсолютно нове, а й там, де людина вносить своє розуміння, щось по своєму відтворене [2]. Акт творчості завжди означає пошук цілком самостійного шляху досягнення бажаної мети. Отже, творчість є вищою формою активності особистості майбутнього актора кіно. Її завданням має бути розвиток інтересів, уявлень, образного мислення, емоційності, вільного володіння мовою мистецтва як засобом вираження свого особистого ставлення до тих чи інших явищ життя. Окрім того, творчий розвиток слід розглядати як процес, що передбачає тісний взаємозв'язок між сприйняттям і діяльністю. Особистість, що сприймає твір мистецтва, має сама в певному розумінні, стати творцем. Завдання майбутнього актора кіно полягає в тому, щоб, по-перше, вчасно помітити та розвивати художньо-творчі риси власної особистості, по-друге, зосередити увагу на їх вихованні та розвитку, по-третє, запобігти їхньому згасанню.

Творчий процес можна поділити на певні етапи, а саме: виникнення творчої ситуації, евристичний етап та етап завершення. На кожному з цих етапів слід виявляти свої особистісно-важливі

якості. Зокрема, на першому етапі – почуття новизни, чутливість до протиріч, схильність до творчого сумніву; другий етап характеризується проявом активності, творчої уяви, почуттям краси, нестандартного процесу мислення, емоційною збудженістю, здатності знаходити аналогії. На третьому етапі виявляється самокритичність, намагання довести справу до кінця, обґрунтованість результатів творчості, достатній рівень знань, умінь, навичок.

Аби сприяти творчому розвитку слід збагатити діагностичну функцію, а саме: набуття знань щодо психологічних особливостей сприйняття високохудожніх мистецьких творів, а також пізнавальних можливостей; умінь; знання особливостей ставлення до предмета і на цій основі вміння раціонально організувати свою творчу роботу; вміння аналізувати навчальні ситуації, що виникають у творчому процесі, корегувати свою діяльність, приймати вірні та конструктивні рішення.

У **висновках** доцільно зазначити, що творчість – звичайно різнобічне поняття, по-перше, це розумова практична діяльність, результатом якої є побудова оригінальних неповторних цінностей та перетворення матеріального світу і духовної культури; по-друге, це діяльність людини, що перетворює природний та соціальний світ в співвідношенні з її потребами, на основі об'єктивних законів діяльності. Отже, творчість є одним з головних визначень людської суттєвості, саме спроможність до творчої діяльності характеризує особистість майбутніх акторів кіно та підкреслює її своєрідність.

1. Балабан О. *Театральна справа та мистецька освіта в період соціокультурних трансформацій: стратегії розвитку. ХДАДМ: Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті. Зб. наук. пр., випуск № 2. Х.: ХДАТМ, 2012. – С. 138 – 144.*

2. Виготський Л.С. *Психологія розвитку як феномен культури. /Избран. психол. труды. //Лев Семенович Виготский; под ред. М.Г. Ярошевского. – М., Воронеж, 1996. – 512 с.*

3. Деркач А.А. *Профессионализм деятельности в особых экстремальных условиях. /А.А. Деркач, В.Г. Зазыкин. – М.: РАГС, 1998. – 178 с.*

4. Рудницька О.П. *Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник. /Оксана Петрівна Рудницька. – Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.*

5. Рудницька О.П. *Музика і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: навч. посіб. /Оксана Петрівна Рудницька. – К.: ІЗМН, 1998. – 248 с.*

6. Сисоєва С.О. *Основи педагогічної творчості: підруч. для студ. вищ. навч. закл. /С.О. Сисоєва – К.: Міленіум, 2006. – 346 с.*

Стаття надійшла до редакції 03.02.2017